

УДК 364-3-781.72

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.5>

Марія ГЛАДИШ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0002-7562-3953

Researcher ID: ABH-6008-2020

Наталія ЗАВЕРИКО

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0001-7533-9031

Олена ЛЕЩЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0002-7190-2656

Researcher ID: AAN-3361-2021

Тетяна СОЛОВЙОВА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69011

ORCID: 0000-0003-3676-7978

Researcher ID: AAG-6501-2021

Бібліографічний опис статті: Гладиш, М., Заверико, Н., Лещенко, О., Соловйова, Т. (2025). Консультування у соціальній сфері як інструмент соціального проєктування: теоретико-методологічний аналіз. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 37–47, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.5>

КОНСУЛЬТУВАННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз консультування у соціальній сфері як інструмента соціального проєктування. Актуальність теми зумовлена трансформацією соціальної реальності України в умовах повномасштабної війни, зростанням кількості осіб і сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, а також потребою у системних, планованих і результативних соціальних втручаннях на рівні територіальних громад. Показано, що соціальне проєктування в соціальній роботі виконує функцію раціонального конструювання соціальних змін, поєднуючи аналітико-діагностичний, проєктно-планувальний, регулятивний та оцінювальний компоненти. Обґрунтовано, що консультування, будучи нормативно закріпленою соціальною послугою, має потенціал виходити за межі індивідуального реагування на запит і може забезпечувати емпіричну основу для проєктування соціальних програм і послуг. Висвітлено діагностичний потенціал консультування у виявленні соціальних проблем і бар'єрів доступу до допомоги, а також його роль у конкретизації цілей і завдань соціальних проєктів через узгодження очікувань отримувачів послуг із професійним баченням фахівця. Підкреслено значення результатів консультування для планування соціальних втручань, відбору форм і методів підтримки, прогнозування наслідків, а також для корекції проєктних рішень у процесі реалізації як механізму зворотного зв'язку. Окрему увагу приділено методологічним аспектам інтеграції консультування у проєктний цикл: визначено можливості його включення на етапах аналізу потреб, планування, реалізації та оцінювання, а також окреслено обмеження (ризик надмірної індивідуалізації проєктних рішень, потреба в узагальненні даних, вимоги до професійної підготовки й етичної врівноваженості). Доведено, що системне використання консультування у проєктуванні соціальних послуг на рівні громади сприяє підвищенню методичної вивірності та соціальної результативності втручань.

Ключові слова: соціальна робота, соціальне проєктування, консультування у соціальній сфері, соціальні послуги, проєктний цикл, територіальна громада.

© М. Гладиш, Н. Заверико, О. Лещенко, Т. Соловйова, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Mariya GLADYSH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Special Education, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0002-7562-3953

Researcher ID: ABH-6008-2020

Nataliia ZAVERYKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Special Education, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0001-7533-9031

Olena LESHCHENKO

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Special Education, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0002-7190-2656

Researcher ID: AAH-3361-2021

Tetiana SOLOVIOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Special Education, Zaporizhzhia National University, 66 Universytetska str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69011

ORCID: 0000-0003-3676-7978

Researcher ID: AAG-6501-2021

To cite this article: Gladys, M., Zaveryko, N., Leshchenko, O., Solovyova, T. (2025). Konsultuvannya u sotsialnii sferi yak instrument sotsialnoho proiektuvannya: teoretyko-metodolohichniy analiz [Counseling in the social sphere as a tool of social project design: theoretical and methodological analysis]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 37–47, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.5>

COUNSELLING IN THE SOCIAL SPHERE AS AN INSTRUMENT OF SOCIAL DESIGN: A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS

The article presents a theoretical and methodological analysis of counselling in the social sphere as an instrument of social design. The relevance of the topic is determined by the transformation of Ukraine's social reality under the conditions of a full-scale war, the growing number of individuals and families experiencing difficult life circumstances, and the need for systematic, planned, and effective social interventions at the community level. It is demonstrated that social design in social work performs the function of rational construction of social change, combining analytical and diagnostic, prognostic, planning, regulatory, and evaluative components. It is substantiated that counselling, being a normatively established social service, has the potential to go beyond individual response to clients' requests and can provide an empirical basis for the design of social programmes and services. The diagnostic capacity of counselling in identifying social problems and barriers to access to assistance is revealed, as well as its role in specifying the goals and objectives of social projects through the alignment of service users' expectations with the professional perspective of social workers. The significance of counselling outcomes for planning social interventions, selecting appropriate forms and methods of support, forecasting consequences, and adjusting project decisions during implementation as a feedback mechanism is emphasised. Particular attention is paid to the methodological aspects of integrating counselling into the project cycle, including its application at the stages of needs assessment, planning, implementation, and evaluation. The article also outlines certain limitations, such as the risk of excessive individualisation of project decisions, the necessity of data generalisation, and the requirements for professional training and ethical balance. It is argued that the systematic use of counselling in the design of social services at the community level contributes to greater methodological coherence and enhances the social effectiveness of interventions.

Key words: social work, social design, counselling in the social sphere, social services, project cycle, territorial community.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України суттєво трансформувала соціальну реальність і зумовила різке зростання кількості осіб та сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Масове внутрішнє переміщення населення, втрати близьких, руйнування житла й соціальної інфраструктури, зростання рівня психоемоційної напруги та соціальної дезадаптації актуалізували потребу в комплексних, гнучких і науково обґрунтованих формах соціальної підтримки. У цих умовах соціальна робота дедалі більше зміщується від фрагментарного реагування на окремі запити до пошуку системних рішень, орієнтованих на довгострокове відновлення соціального функціонування осіб, сімей і громад. Масштаб внутрішнього переміщення та тривалий характер гуманітарних і соціальних потреб підтверджуються й міжнародними аналітичними оцінками, які вказують на збереження високих ризиків соціальної вразливості в найближчій перспективі.

Сучасне українське законодавство у сфері соціального захисту населення формує нормативні рамки для розвитку системи соціальних послуг, визначаючи їх спрямованість на забезпечення доступності, адресності та якості допомоги. Зокрема, Закон України «Про соціальні послуги» закріплює пріоритет комплексного підходу до подолання складних життєвих обставин та підкреслює необхідність планування й оцінювання результативності соціальних втручань. Реалізацію цих положень деталізує постанова Кабінету Міністрів України № 587 «Про організацію надання соціальних послуг», яка визначає алгоритми взаємодії суб'єктів соціальної роботи на рівні громади та створює передумови для проектного підходу в організації допомоги. Особливого значення в умовах війни набувають норми, спрямовані на захист прав внутрішньо переміщених осіб, адже саме ця категорія населення часто потребує довготривалого соціального супроводу, консультування та координованої міжвідомчої підтримки. Водночас консультування нормативно закріплене як окрема соціальна послуга, що має власний державний стандарт і розглядається як важливий інструмент підтримки осіб у кризових ситуаціях.

Попри це, у науковому дискурсі та практиці соціальної роботи консультування здебільшого трактується як індивідуальна форма професійної взаємодії з клієнтом, орієнтована на вирішення конкретного запиту, тоді як його потенціал у ширшому контексті соціального проектування залишається недостатньо вивченим. За умов воєнного часу та повоєнного відновлення зростає потреба у таких моделях соціальної роботи, які б дозволяли трансформувати індивідуальні консультативні запити, типові життєві ситуації та виявлені бар'єри доступу до допомоги у підґрунтя для розроблення соціальних програм, проектів і послуг на рівні громади. Це спричиняє необхідність теоретико-методологічного переосмислення консультування як інструменту соціального проектування, здатного забезпечити науково обґрунтовану діагностику соціальних проблем, участь цільових груп у формуванні цілей і завдань проектів, а також моніторинг і корекцію соціальних втручань у процесі їх реалізації.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена суперечністю між зростаючою роллю консультування в системі соціальних послуг України та недостатнім рівнем його концептуалізації як складової соціального проектування. Подолання цієї суперечності пов'язане з сучасними науковими завданнями соціальної роботи, зокрема з розробленням методологічних підходів до проектування соціальних втручань у кризових умовах, узгодженням проектного підходу з чинним нормативно-правовим забезпеченням і пошуком ефективних моделей інтеграції консультативної практики в систему надання соціальних послуг у воєнний та повоєнний періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади соціального проектування та соціальної роботи ґрунтуються на фундаментальних працях, у яких соціальні процеси розглядаються як об'єкт цілеспрямованого наукового пізнання і практичного впливу. У класичних дослідженнях О. Безпалько, Л. Тюпті, Л. Кобиляцького, Г. Клешні, Т. Бутченко, В. Шахрай, Л. Карамушки та ін., соціальне проектування осмислюється як особлива форма раціонального конструювання соціальної реальності, що передбачає прогнозування змін, визначення бажаних станів

і розроблення шляхів їх досягнення. Значний внесок у розвиток методології соціальної роботи зробили праці А. Семеза, С. Щербини, Т. Серги, Л. Тюпті та ін., у яких акцентується увага на системності, поєднанні індивідуального й соціального рівнів допомоги, а також на ролі професійної рефлексії фахівця. У цих роботах закладено розуміння соціальної роботи як науково обґрунтованої діяльності, що потребує чітких методів аналізу проблем, планування та оцінювання результатів.

Подальший розвиток наукових уявлень пов'язаний із дослідженнями, присвяченими проектному підходу в соціальній сфері та проектуванню соціальних послуг. У працях К. Шестакової, Л. Романовської, К. Кулави соціальне проектування розглядається як інструмент модернізації соціальної роботи, орієнтований на потреби конкретних цільових груп і громади загалом. Автори підкреслюють значення аналізу соціальних проблем, залучення зацікавлених сторін і планування ресурсів. Окрему групу становлять дослідження Я. Юрків, А. Конончука, А. Мешко, у яких проектування пов'язується з реформуванням системи соціальних послуг, децентралізацією та розвитком громад. Безпосередньо проблематика соціального консультування висвітлюється у працях С. Архіпової, І. Кулик, Г. Бондаренко, Ж. Петрочко, де воно аналізується як професійна взаємодія, спрямована на підтримку особи у складних життєвих обставинах, посилення її ресурсів і прийняття рішень. У сучасних дослідженнях Т. Лях, О. Денісюк, Н. Кривоконь, М. Верхоляк та ін., з'являються спроби поєднання консультування з кейс-менеджментом, соціальним супроводом і міждисциплінарною взаємодією. Проте питання розгляду консультування як інструменту соціального проектування, що може слугувати підґрунтям для формування соціальних програм і послуг, залишається фрагментарно представленим. Це актуалізує потребу у цілісному теоретико-методологічному аналізі, який поєднує напрацювання з соціального проектування та консультування у соціальній сфері.

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз консультування у соціальній сфері як інструменту соціального проектування, уточнення його місця і функцій у процесі розроблення та реалізації соціальних проєктів,

а також обґрунтування можливостей використання консультативної практики для підвищення обґрунтованості та результативності соціальних втручань у сучасних умовах розвитку соціальної роботи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Соціальне проектування у сучасному науковому дискурсі розглядається як складне багатовимірне явище, що поєднує теоретичні уявлення про соціальні процеси з практикою цілеспрямованого впливу на соціальну реальність. У межах соціальної роботи воно характеризується як особливий спосіб осмислення, прогнозування та конструювання соціальних змін, орієнтований на подолання або пом'якшення складних життєвих обставин осіб, сімей і соціальних груп. На думку О. Безпалько (Безпалько, 2010), соціальне проектування є формою науково обґрунтованої діяльності, у якій поєднуються аналітичне бачення проблеми та прагматична спрямованість на досягнення конкретного результату. Такий підхід дозволяє розглядати проектування не як разову управлінську дію, а як процес, що має власну логіку, етапи та методи.

У контексті соціальної роботи соціальне проектування тісно пов'язується з ідеєю свідомого планування соціальних втручань. Воно спирається на аналіз соціальних потреб, ресурсів і обмежень конкретного середовища, у межах якого здійснюється професійна діяльність. За свідченнями С. Мішиної, О. Мішина (Мішина & Мішин, 2020), проектування в соціальній сфері набуває особливої ваги в умовах суспільної нестабільності, коли традиційні механізми підтримки виявляються недостатніми. Разом з тим, соціальне проектування не зводиться до формального складання проектної документації, а передбачає глибоке розуміння соціального контексту та активну взаємодію з отримувачами допомоги. Саме це вирізняє його серед інших управлінських і технологічних підходів у соціальній роботі, на нашу думку.

Поняття соціального проектування у наукових джерелах трактується по-різному, що зумовлено міждисциплінарним характером цього феномену. У працях Л. Тюпті, Т. Лях та ін. воно визначається як діяльність, спрямована на створення моделей бажаних соціальних змін та визначення шляхів їх прак-

тичної реалізації (Тюптя & Пузіков, 2005). Інші автори, серед яких Т. Серга, С. Щербина (Серга & Щербина, 2024), акцентують увагу на прогностичному аспекті соціального проектування, підкреслюючи його зв'язок із передбаченням розвитку соціальних проблем і потреб. У межах соціальної роботи таке розуміння доповнюється орієнтацією на людину як центральний суб'єкт соціальних перетворень. Це дозволяє розглядати соціальне проектування як інструмент професійного мислення соціального працівника, що поєднує теоретичні знання з практичними рішеннями.

Функціональний вимір соціального проектування у соціальній сфері є не менш значущим для розуміння його ролі. У наукових дослідженнях С. Калаур, В. Костіної та ін. (Калаур та ін., 2023) виділяють низку функцій, серед яких особливе місце посідає аналітико-діагностична. Вона пов'язана з виявленням соціальних проблем, уточненням їх причин і наслідків, а також визначенням груп, які потребують підтримки. Наступною є прогностична функція, що забезпечує формування уявлень про можливі результати соціальних втручань. Важливою є й проектно-планувальна функція, яка полягає у розробленні цілей, завдань, заходів і показників результативності соціальної діяльності. На наш погляд, кожна з цих функцій має самостійне значення, проте у практиці соціальної роботи вони реалізуються у взаємозв'язку.

Окремої уваги заслуговує регулятивна функція соціального проектування, що проявляється у впорядкуванні професійної діяльності та координації дій різних суб'єктів соціальної роботи. За свідченнями А. Семеза (Семез, 2012), саме проектування дозволяє узгодити інтереси державних структур, громадських організацій і отримувачів соціальних послуг. Воно створює рамки для раціонального використання ресурсів і запобігання хаотичним рішенням. Паралельно соціальне проектування виконує й оцінювальну функцію, оскільки передбачає аналіз досягнутих результатів і їх відповідність поставленим цілям. Такий підхід сприяє підвищенню якості соціальної роботи та формуванню культури відповідальності у професійній діяльності.

Місце соціального проектування в системі соціальних послуг визначається його здат-

ністю поєднувати стратегічне бачення з конкретними формами допомоги. У наукових джерелах вчених (Калаур та ін. & 2023 Серга та ін. 2024) підкреслюється, що соціальні послуги дедалі частіше розглядаються як результат цілеспрямованого проектування, а не як сукупність ізольованих заходів. Соціальне проектування виступає підґрунтям для формування змісту, обсягу та організаційних форм соціальних послуг відповідно до потреб населення. Воно дозволяє забезпечити логічну послідовність між виявленням проблеми, визначенням способів допомоги та оцінюванням їх ефективності.

У системі соціальних послуг соціальне проектування також відіграє роль механізму адаптації до змін соціального середовища. За свідченнями О. Масюка, О. Маловічко, Т. Бутченка (Масюк та ін. 2025), через проектну діяльність соціальні служби отримують можливість оперативно реагувати на трансформацію потреб клієнтів і громади. Це особливо важливо в умовах зростання складності соціальних проблем і обмеженості ресурсів. Соціальне проектування сприяє переходу від шаблонних рішень до більш гнучких моделей надання послуг, орієнтованих на конкретні життєві ситуації. Відтак, саме в цьому полягає його системоутворювальне значення для сучасної соціальної роботи.

Отже, соціальне проектування постає як ключова наукова категорія і водночас як практичний напрям соціальної роботи, що забезпечує зв'язок між теоретичними уявленнями про соціальні процеси та реальними механізмами соціальної допомоги. Воно формує методологічну основу для розвитку системи соціальних послуг і створює умови для підвищення їх результативності. Усвідомлення цього дозволяє перейти до аналізу тих інструментів, які забезпечують наповнення проектною діяльністю конкретним змістом, зокрема консультування у соціальній сфері.

Логічним продовженням аналізу соціального проектування як наукової категорії та практичного напрямку соціальної роботи є звернення до консультування у соціальній сфері, оскільки саме воно уможливорює наповнення проектною діяльністю конкретним змістом. Якщо соціальне проектування задає рамки, цілі та логіку соціальних втручань, то

консультування дозволяє побачити реальні життєві ситуації, індивідуальні потреби та соціальні обставини, з якими стикаються отримувачі допомоги. У цьому сенсі консультування постає не як допоміжна форма роботи, а як важливий професійний механізм, що поєднує аналітичний і практичний виміри соціальної роботи. Саме через консультативну взаємодію соціальний працівник отримує доступ до інформації, яка є критично значущою для обґрунтованого проектування соціальних послуг і програм.

У науковій літературі консультування традиційно розглядається як форма професійної соціальної роботи, спрямована на підтримку особи, сім'ї або групи у ситуації складних життєвих обставин. На думку І. Тригуб (Тригуб, 2014), його сутність полягає у спеціально організованій взаємодії фахівця і клієнта, в межах якої створюються умови для усвідомлення проблеми, пошуку можливих рішень і прийняття відповідальних рішень. Таке розуміння акцентує увагу на комунікативному характері консультування та його опорі на професійні знання й етичні принципи. Разом з тим, у межах соціальної роботи консультування виходить за рамки психологічної підтримки і включає соціально-правові, інформаційні, посередницькі та навігаційні аспекти. Це розширює його функціональне поле і підсилює значення для практики. Консультування як форма професійної соціальної роботи передбачає активну позицію соціального працівника, який не обмежується передачею інформації, а сприяє мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів клієнта. За свідченнями В. Тесленко (Тесленко, 2025), ефективність консультування значною мірою залежить від здатності фахівця поєднувати індивідуальний підхід із розумінням ширшого соціального контексту. Це дозволяє розглядати консультативну взаємодію як процес, у якому особисті труднощі клієнта співвідносяться з умовами його соціального оточення. Вважаємо, що у такому ракурсі консультування набуває рис професійного інструмента аналізу соціальних ситуацій, що є важливим для подальшого проектування соціальних втручань.

Підходи до визначення консультування у соціальній сфері є різноманітними і відображають міждисциплінарний характер соці-

альної роботи. У працях Н. Кривоконь (Кривоконь, 2012), консультування тлумачиться як цілеспрямована професійна діяльність, спрямована на підтримку процесу прийняття рішень клієнтом. Інші автори наголошують на його допоміжному характері щодо соціального супроводу та кейс-менеджменту, підкреслюючи значення консультування для координації різних видів допомоги (Семез, 2012 & Масюк та ін. 2025). Окремі дослідники розглядають консультування як форму соціального впливу, що сприяє підвищенню рівня соціальної компетентності клієнтів. Така множинність підходів свідчить про складність і багатогранність цього явища.

У межах соціальної роботи важливою є інтеграція різних підходів до визначення консультування, що дозволяє уникнути його звуженого трактування. Консультування визначається як поєднання інформаційної підтримки, аналітичної роботи та професійної взаємодії, спрямованої на зміни у життєвій ситуації клієнта. За свідченнями Т. Серги та С. Щербини (Серга & Щербина, 2024), саме така інтегративна позиція дає можливість використання результатів консультування для ширших управлінських і проектних рішень у соціальній сфері. На нашу думку, це відкриває перспективи його осмислення як елементу соціального проектування, що поєднує мікрорівень індивідуальної допомоги з мезо- та макрорівнями соціальної політики і практики.

Зазначимо також, що консультування в структурі соціальних послуг має чітке нормативно-правове підґрунтя, що визначає його статус, зміст і організаційні форми. Відповідно до чинного законодавства України, консультування визнається окремим видом соціальної послуги, спрямованої на надання інформаційної, соціально-психологічної та соціально-правової підтримки особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Нормативні документи регламентують основні вимоги до організації консультування, професійної підготовки фахівців і якості надання цієї послуги. Це створює інституційні умови для системного використання консультування у практиці соціальної роботи. Разом з тим нормативно-правове закріплення консультування не обмежує його ролі рамками формальної послуги. За свідченнями науковців, у реальній практиці

воно часто виконує функцію первинної ланки взаємодії між соціальною службою та отримувачем допомоги. У цьому контексті консультування фактично стає точкою входу до системи соціальних послуг. Така позиція підсилює його значення для формування обґрунтованих соціальних рішень і проєктів.

Таким чином, консультування у соціальній сфері слід розглядати як багатофункціональну форму професійної соціальної роботи, що має власний зміст, призначення і нормативне забезпечення. Воно поєднує індивідуальну допомогу з аналітичною роботою і створює основу для подальшого соціального проєктування. Вважаємо, що саме через консультування стає можливим перехід від абстрактних моделей соціальних змін до конкретних, контекстуально обґрунтованих рішень. Це визначає доцільність подальшого аналізу консультування як інструменту соціального проєктування у межах наступної частини статті.

Перехід до розгляду консультування як інструменту соціального проєктування є логічним продовженням попередніх міркувань, оскільки саме в межах консультативної взаємодії відбувається безпосереднє зіткнення проєктних задумів із реальною соціальною ситуацією клієнта або спільноти. Якщо соціальне проєктування визначає загальну логіку, послідовність і очікувані результати соціальних змін, то консультування дозволяє наповнити ці елементи конкретним змістом, заснованим на індивідуальному досвіді та життєвих обставинах отримувачів допомоги. На наше переконання, саме поєднання проєктного мислення з консультативною практикою підсилює адекватність соціальних рішень реальним потребам людей.

Діагностичний потенціал консультування у виявленні соціальних проблем є однією з ключових передумов його використання у процесі соціального проєктування. У ході консультативної взаємодії соціальний працівник отримує можливість глибше зрозуміти не лише зовнішні прояви складної життєвої ситуації, а й її внутрішні причини, суб'єктивне сприйняття клієнтом власного становища, а також наявні ресурси та обмеження (Мішина & Мішин, 2020; Тригуб, 2014). Доцільно вважати, що саме цей рівень інформації часто залишається поза увагою при формалізованих

формах оцінювання соціальних потреб. Консультування дає підстави для більш точного виявлення проблем, що мають латентний або комплексний характер.

У процесі діагностики соціальних проблем консультування виконує функцію своєрідного «фільтра», який дозволяє відокремити симптоми від глибинних причин. Вважаємо, що така діагностична робота є необхідною умовою для обґрунтованого соціального проєктування, оскільки помилки на цьому етапі призводять до формування неефективних або формальних проєктних рішень. Консультативна взаємодія сприяє уточненню соціального запиту, його структуруванню та співвіднесенню з реальними можливостями соціальної системи. За цих умов консультування набуває ознак інструменту, що забезпечує якісну основу для подальших проєктних дій.

Важливим аспектом використання консультування у соціальному проєктуванні є його роль у формуванні цілей і завдань соціальних проєктів. Варто наголосити, що саме в процесі консультативного спілкування відбувається узгодження очікувань клієнта та професійного бачення соціального працівника. Це дозволяє формулювати цілі, які є зрозумілими, досяжними та соціально значущими. Консультування сприяє переведенню абстрактних намірів у конкретні формулювання, що можуть бути покладені в основу проєктної документації. Формування завдань соціальних проєктів на основі результатів консультування дає змогу забезпечити їх більшу відповідність реальним життєвим умовам. На нашу думку, такий підхід дозволяє уникнути декларативності у проєктуванні та зосередитися на тих напрямках роботи, які мають практичну цінність для отримувачів соціальних послуг. Консультативна взаємодія дає змогу врахувати індивідуальні та групові особливості клієнтів, а також соціокультурні характеристики середовища, у якому реалізується проєкт. Це підсилює обґрунтованість поставлених завдань і сприяє їх реалістичності.

Використання результатів консультування в плануванні соціальних втручань є ще одним важливим аспектом інтеграції консультативної практики у соціальне проєктування. На основі отриманих у процесі консультування даних стає можливим визначення пріоритетних

напрямів роботи, вибір форм і методів соціальної підтримки, а також прогнозування можливих наслідків втручань. Гадаємо, що такий підхід дозволяє будувати соціальні проекти як гнучкі системи, здатні адаптуватися до змін у життєвих обставинах клієнтів.

І, окремої уваги заслуговує використання результатів консультування для корекції соціальних втручань у процесі реалізації проекту. На наш погляд, консультативна взаємодія може виконувати функцію постійного зворотного зв'язку, який дозволяє своєчасно виявляти відхилення від запланованих результатів і вносити необхідні зміни. Це особливо важливо у ситуаціях, коли соціальні проблеми мають динамічний характер і потребують оперативного реагування. Консультування в такому разі виступає механізмом підтримки актуальності проектних рішень.

Отже, консультування як інструмент соціального проектування забезпечує цілісність і логічну послідовність проектної діяльності у соціальній сфері. Воно поєднує діагностику, формування цілей, планування та корекцію соціальних втручань у єдиний процес, орієнтований на реальні потреби людей. Доречно вважати, що саме така інтеграція консультативної практики у проектну діяльність відкриває можливість для підвищення результативності соціальної роботи та її відповідності сучасним суспільним потребам.

Завершальним етапом теоретико-методологічного аналізу є осмислення особливостей інтеграції консультування у процес соціального проектування як цілісної, логічно впорядкованої діяльності. На попередніх етапах було обґрунтовано значення консультування для діагностики соціальних проблем, формування цілей і завдань проектів, а також планування й корекції соціальних втручань. Поряд із цим виникає потреба у визначенні методологічних засад такого поєднання, що дозволяють розглядати консультування не фрагментарно, а як системний компонент проектного циклу. На нашу думку, саме методологічна узгодженість цих процесів формує внутрішню цілісність соціального проектування.

Узгодження консультативної практики з логікою проектного циклу передбачає врахування етапності проектної діяльності та ролі консультування на кожному з її етапів. Кон-

сультативна взаємодія може бути інтегрована у всі ключові етапи проектного циклу – від попереднього аналізу проблеми до оцінювання результатів реалізації проекту. На початковому етапі консультування виконує переважно аналітико-діагностичну функцію, забезпечуючи збір і уточнення інформації про соціальні потреби та очікування цільових груп. Саме тут, на нашу думку, закладається основа для обґрунтованих проектних рішень.

На етапі планування соціального проекту консультативна практика сприяє уточненню цілей, завдань і показників результативності. Вважаємо, що залучення результатів консультування на цьому етапі дозволяє уникнути формального підходу до визначення змісту проекту. Консультативна взаємодія допомагає співвіднести стратегічні наміри з реальними можливостями клієнтів і соціального середовища. За свідченнями В. Тесленка (Тесленко, 2025), саме така узгодженість підсилює більшу стійкість проектних рішень у процесі їх реалізації.

У процесі реалізації соціального проекту консультування може виконувати функцію супроводу, що дозволяє відстежувати динаміку змін і своєчасно реагувати на нові обставини. Логічно припустити, що на цьому етапі консультативна практика сприяє підтриманню зворотного зв'язку між виконавцями проекту та його отримувачами. Це дає можливість для гнучкого коригування запланованих заходів без втрати загальної логіки проекту. У підсумку консультування органічно вписується у логіку проектного циклу як інструмент постійного уточнення і вдосконалення соціальних втручань.

Разом із тим інтеграція консультування у проектну діяльність має певні обмеження, які необхідно враховувати з методологічної точки зору. Одним із таких обмежень вважаємо ризик надмірної індивідуалізації проектних рішень, коли результати окремих консультативних випадків некритично переносяться на ширші соціальні групи. У зазначеній логіці важливим є дотримання балансу між індивідуальним досвідом клієнтів і узагальненими даними соціального аналізу. За свідченнями науковців (Калаур & ін., 2023), нехтування цим балансом може знижувати ефективність соціальних проектів.

До умов ефективного використання консультування у проєктній діяльності слід віднести належний рівень професійної підготовки фахівців, чітке дотримання етичних принципів і методичну обґрунтованість консультативних процедур. Можна стверджувати, що без системного методичного забезпечення консультування ризикує перетворитися на ситуативну форму взаємодії, відірвану від проєктної логіки. Важливою умовою є також інституційна підтримка консультативної діяльності, що формує її сталість і інтегрованість у систему соціальних послуг. Особливої уваги заслуговують перспективи застосування консультування в проєктуванні соціальних послуг на рівні громади. Ми вважаємо, що саме на цьому рівні консультативна практика має найбільший потенціал, оскільки дозволяє врахувати локальні особливості соціального середовища, структуру потреб і ресурсів громади. Консультування створює можливості для активного залучення мешканців до процесу визначення пріоритетів соціального розвитку, що сприяє підвищенню обґрунтованості та прийнятності проєктних рішень.

На рівні громади консультування може виконувати функцію посередника між органами місцевого самоврядування, соціальними службами та населенням. За свідченнями А. Колоска, С. Чернети, О. Белкіної-Ковальчук (Колосок, Чернета & Белкіна-Ковальчук, 2025) така форма взаємодії сприяє формуванню партнерських відносин і підвищенню довіри до соціальних інституцій. Ми вважаємо, що включення консультативних механізмів у процес проєктування соціальних послуг дозволяє перейти від адміністративного підходу до більш відкритих і гнучких моделей соціальної роботи. Отже, методологічні аспекти інтеграції консультування у процес соціального проєктування свідчать про доцільність його системного використання на всіх етапах проєктного циклу. Консультування уможливило зв'язок між індивідуальними потребами та колективними соціальними рішеннями, сприяє гнучкості проєктної діяльності та підвищує її соціальну результативність. На нашу думку, подальший розвиток цього напрямку пов'язаний із поглибленням методичного забезпечення та розширенням практик консультативної участі у проєктуванні соціальних послуг, особливо на рівні територіальних громад.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретико-методологічний аналіз засвідчив доцільність розгляду консультування у соціальній сфері як інструмента соціального проєктування, а не тільки як окремої форми професійної взаємодії з клієнтом. В умовах повномасштабної війни та пов'язаного з нею ускладнення соціальних потреб зростає значення системних, планованих і результативних соціальних втручань, що узгоджуються з нормативно-правовими рамками функціонування соціальних послуг. Вважаємо, що консультування в цьому контексті виконує роль стартового етапу взаємодії у системі допомоги, забезпечує уточнення запиту, розкриття реальних життєвих обставин, бар'єрів доступу до ресурсів і можливостей їх подолання. Саме на цьому етапі накопичується емпіричний матеріал, який може стати підґрунтям для обґрунтованих проєктних рішень, спрямованих на підтримку осіб, сімей і громад.

Обґрунтовано, що діагностичний потенціал консультування дозволяє виявляти як явні, так і латентні соціальні проблеми, уточнювати їх причини та соціальний контекст, що підсилює аналітичну основу соціального проєктування. Консультативна взаємодія сприяє формуванню цілей і завдань соціальних проєктів через узгодження очікувань отримувачів послуг із професійним баченням фахівця, а також забезпечує реалістичність і конкретність проєктних формулювань. На нашу думку, результати консультування мають значний потенціал для планування й корекції соціальних втручань у процесі реалізації проєкту, оскільки виступають механізмом зворотного зв'язку та підтримують актуальність проєктних рішень. Водночас інтеграція консультування у проєктний цикл потребує методичної узгодженості, професійної підготовки та етичної врівноваженості, а також процедур узагальнення консультативних даних, аби уникати надмірної індивідуалізації проєктних рішень.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з розробленням методичних моделей трансформації результатів консультування в індикатори потреб і проєктні рішення на рівні громади, а також з емпіричною перевіркою ефективності інтеграції консультативної практики у різні фази проєктного циклу в діяльності надавачів соціальних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навчальний посібник. Київ : Київський університет ім. Бориса Грінченка, 2010. 127 с. URL: <https://elib.chdtu.edu.ua/e-books/5390>
2. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Науково-практичні засади соціального проектування. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.73>
3. Серга Т. О., Щербина С. С. Соціальне проектування: сутність, призначення, методологія. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. Вип. 1(54). С. 195–199. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.195-199>
4. Тюття Л. Т., Пузіков Д. О. Проектування в соціальній роботі. Наукові записки. Т. 47. *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2005. С. 86–91. URL: <https://surl.li/gbdfqs>
5. Соціальна робота і соціальна освіта в умовах сьогодення: проблеми та перспективи розвитку : колективна монографія / С. Калаур, Н. Олексюк, Т. Олійник, Л. Петришин та ін. ; за ред. О. Сороки, Г. Лещук. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2023. 288 с. ISBN 978-617-8060-35-0.
6. Семез А. А. Соціально-педагогічне проектування : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності 6.010106 Соціальна педагогіка. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. 132 с.
7. Масюк О. П., Маловічко О. В., Бутченко Т. І. Соціальне проектування як механізм адаптації міжнародного досвіду соціальної роботи в Україні. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-6>
8. Тригуб І. І. Соціальне та психологічне консультування як складові професійної діяльності в галузі освіти. *Акмеологія – наука XXI століття : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 травня 2014 р.)*. Київ, 2014. С. 186–187.
9. Тесленко В. Роль консультування в сучасній соціальній роботі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2025. Т. 3, № 98. DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-3\(98\)-13](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-3(98)-13)
10. Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні : навчальний посібник. Чернігів : Чернігівський державний технологічний університет, 2012. 320 с. ISBN 978-966-1647-70-0.
11. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII (у редакції від 01.01.2026). *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 18. Ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
12. Колосок А., Чернета С., Белкіна-Ковальчук О. Соціальне консультування: стан та перспективи. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 2. С. 76–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.11>

REFERENCES:

1. Bospalko, O. V. (2010). *Sotsialne proektuvannia* [Social project design]. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University. 127 p. Retrieved from: <https://elib.chdtu.edu.ua/e-books/5390> [in Ukrainian].
2. Mishyna, S. V. & Mishyn, O. Yu. (2020). *Naukovo-praktychni zasady sotsialnoho proiektuvannia* [Scientific and practical principles of social project design]. *Efektivna ekonomika*, 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.73> [in Ukrainian].
3. Serha, T. O. & Shcherbyna, S. S. (2024). *Sotsialne proektuvannia: sutnist, pryznachennia, metodolohiia* [Social project design: essence, purpose, methodology]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Pedagogika. Sotsialna robota*, 1(54), 195–199. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.54.195-199> [in Ukrainian].
4. Tyuptia, L. T. & Puzikov, D. O. (2005). *Proiektuvannia v sotsialnii roboti* [Project design in social work]. *Naukovi zapysky. Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota*, 47, 86–91. Retrieved from: <https://surl.li/gbdfqs> [in Ukrainian].
5. Kalaur, S., Oleksiuk, N., Oliinyk, T., Petryshyn, L. et al. (2023). *Sotsialna robota i sotsialna osvita v umovakh siodennia: problemy ta perspektyvy rozvytku* [Social work and social education in contemporary conditions: problems and development prospects]. Ternopil: Osadtsa Yu. V. 288 p. ISBN 978-617-8060-35-0 [in Ukrainian].
6. Semez, A. A. (2012). *Sotsialno-pedahohichne proiektuvannia* [Social-pedagogical project design]. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka. 132 p. [in Ukrainian].
7. Masiuk, O. P., Malovichko, O. V. & Butchenko, T. I. (2025). *Sotsialne proiektuvannia yak mekhanizm adaptatsii mizhnarodnoho dosvidu sotsialnoi roboty v Ukraini* [Social project design as a mechanism for adapting international social work experience in Ukraine]. *Sotsialna robota ta psykholohiia: osvita i nauka*, 1. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-6> [in Ukrainian].
8. Tryhub, I. I. (2014). *Sotsialne ta psykholohichne konsultuvannia yak skladovi profesiinoi diialnosti v haluzi osvity* [Social and psychological counseling as components of professional activity in education]. In: *Akmeolohiia – nauka XXI stolittia: Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference (Kyiv, May 30, 2014)*, 186–187 [in Ukrainian].

9. Teslenko, V. (2025). Rol konsultuvannia v suchasni sotsialnii roboti [The role of counseling in modern social work]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, 3(98). DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-3\(98\)-13](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-3(98)-13) [in Ukrainian].

10. Kryvokon, N. I. (2012). Problemy sotsialnoi roboty ta sotsialnoi polityky v Ukraini [Problems of social work and social policy in Ukraine]. Chernihiv: Chernihiv State Technological University. 320 p. ISBN 978-966-1647-70-0 [in Ukrainian].

11. On Social Services: Law of Ukraine No. 2671-VIII of January 17, 2019 (as amended January 1, 2026). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 18, Art. 73. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

12. Kolosok, A., Cherneta, S. & Bielkina-Kovalchuk, O. (2025). Sotsialne konsultuvannia: stan ta perspektyvy [Social counseling: state and prospects]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 76–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.11> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 25.11.2025

Дата прийняття статті: 18.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025